

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee 09 april 2023 - Paaszondag
gelezen: Lukas 23,56-24,8 en Deuteronomium 30
Toespraak Franck Ploum

1.

Pasen is een ingewikkeld feest. Ingewikkeld omdat het omgeven is met mysterie, wonderlijke zaken en theologische waarheden. Voor je het weet verzand je in gedachten of discussies over goddelijke voorbestemming, waarlijk lichaam en bloed, scheurend voorhangsels, lege graven, lijfelijke opstanding, engelen die zeggen dat het zo toch allemaal moest gebeuren en massieve waarheden uit onze christelijke traditie waar geen spelt is tussen te krijgen.

Pasen is een ingewikkeld feest. Zeker wanneer je het versmalt tot: 'Jezus gestorven en begraven en de derde dag verrezen uit de doden', en zo is het en niet anders. Dan wordt bij velen onmiddellijk de vraag opgeroepen: o ja en waarom toen wel en nu niet meer? En heb je het ooit zelf gezien, een lichaam, zo uit een graf? Opstaan uit de dood, je vader, je moeder, je kind, je geliefde, de 6 miljoen?

Een ouder aan het bed van een dood kind, kinderen aan het ziekbed van een veel te jonge ouder, de hongerkinderen van de vergeten oorlog in Jemen: wees getroost, Jezus is opgestaan uit de dood en in en door hem zullen ook zij opstaan op de jongste dag. Nee, de gruwelen van deze wereld en de portie lijden die sommige mensen op hun levensbordje krijgen, kunnen niet worden weggepoetst met ooit, toen en daar. Het verhaal is niet opgewassen tegen de impact van wat een mens in haar of zijn leven overkomen kan.

Jezus voor ons geleden, Jezus voor ons gestorven, in Jezus zijn wij verlost. Deze theologie, nog vaak actueel ingezet als ware zij de enig mogelijke geloofsovertuiging binnen het christelijke gedachtengoed, biedt nog maar weinigen houvast en hoop. Hetzelfde geldt overigens voor het gangbare beeld van Jezus' opstanding. Het idee, of de gedachte dat het ooit iemand is gelukt om op te staan uit de dood is geen hoopvolle gedachte meer, zij kan ons niet meer troosten.

2.

'Wat zoekt je de Levende bij de doden?' (Lk 24,5). Woorden van de evangelist Lukas. Wat betekenen die woorden nog? Goed om te vermelden is in elk geval dat 'de moeder aller evangeliën' het evangelie van Marcus, het oudste, dat in tegenstelling tot de moeder aller bommen geen dood en verderf zaait, maar probeert leven-gevende woorden te spreken nadat er dood en verderf is gezaaid, dat oudste evangelie kent geen opstandingsverhaal. Laat staan verschijningsverhalen van Jezus die na zijn dood visjes komt bakken, of gesloten deuren binnenkomt en woorden van vrede spreekt.

Het evangelie van Marcus, geschreven vlak na de totale vernietiging van Jeruzalem en de Tempel in het jaar 70, eindigt niet met alleluja, met jubel en juich, maar met een leeg en donker graf en verwarde leerlingen die huiswaarts keren. Pas de drie latere evangeliëverhalen voegen aan die verwarring verhalen van opstanding en verschijning toe.

Dat ingewikkelde verhaal van Pasen heeft dus kennelijk meer te maken met een proces van bewustwording, dan met historische feiten en theologische waarheden. Gaandeweg beseften zij die na de gebeurtenissen in Jeruzalem achterbleven, dat met de dood van Jezus het verhaal niet ten einde was. Zoals evangelisten die in tijd wat verder dan de evangelist Marcus af stonden van de dramatische gebeurtenis van het jaar 70, toen letterlijk alle hoop op toekomst met de grond gelijk werd gemaakt, zich gingen realiseren dat het verhaal niet stopt na een dramatisch einde, maar op het moment dat mensen dat dramatisch einde als een eindstation gaan beschouwen.

Moeten geloven dat ooit iemand er in geslaagd is de natuurwetten te trotseren en uit de dood is opgestaan, biedt geen troost en perspectief, maar verhalen over hoe mensen na dramatische gebeurtenissen, de kracht vonden om verder te gaan, opnieuw te beginnen en levenskansen te creëren, dat soort verhalen helpen tot

op vandaag. Mag ik de verhalen over dood en opstanding dan zo lezen? Moet ik ze zo verstaan? Je moet niks, je mag, ja je mag ze zo verstaan: pogingen om tegen alle dood in te kiezen voor leven.

3.

We leven in een ingewikkelde tijd. Een tijd waarin het steeds moeilijker lijkt om vast te houden aan je idealen. Mening en overtuigingen buitelen over elkaar heen. Een tijd waarin oorlog weer geboden is en wij geen andere oplossing zien dan het sturen van nog meer wapens en raketssystemen, pantservoertuigen. Deze week kwam ik een oud citaat tegen van Hannes de Graaf, hij was midden jaren vijftig van de vorige eeuw hoogleraar ethiek. Hij schreef in zijn boek over de Bergrede, over de koude oorlog die toen in volle gang was, het volgende: *“Men kan het experiment van de atoombom niet meer laten, omdat men het experiment van de liefde te onzaliger ure ‘onrealistisch’ is gaan noemen.”* Dat lijkt ook in onze dagen het adagium. De keuze voor geweld blijkt steeds weer eenvoudiger dan de principiële keuze voor vrede. De keuze voor de dood, eenvoudiger dan de keuze voor het leven. In het klein, in onderling contact worden akkefietjes uitgevochten tot aan de rechter. In voetbalstadions wordt maatschappelijke onvrede met aanstekers beslecht. En in het groot weten we geen betere oplossing dan oorlogsgebieden te voeden met nog meer wapens en munitie.

Is het mogelijk in deze tijd nog te leven van een ideaal? Vast te houden aan wat jij of wat wij goed achten, rechtvaardig, eerlijk, verantwoord? Te geloven in een levensweg die de doodskrachten kan trotseren? En zo ja, waarin wortelen onze overtuigingen dan, waarin vinden ze fundament? In wetenschap? Wetenschap wordt door velen alleen nog gezien als ‘slechts een mening’. Vaak gevoed door de berichten dat nogal wat wetenschappelijk onderzoek wordt gefinancierd door bedrijven die met het overmaken van het geld ook al de uitkomst van het onderzoek meesturen. Wortelen onze overtuigingen dan in die verhalen die geen geschiedenis blijken te zijn, maar morele richtingwijzers, gewetensvormende woorden eerder dan in steen gegoten waarheid? Lekker die woorden, Islamieten, Joden en Christen bestoken elkaar in Jeruzalem met de dood, nu dit jaar hun grootste feesten over notabene leven en toekomst op dezelfde dagen vallen. Het cynisme over die woorden, over hoe die woorden in religie en religieuze stromingen verworden zijn tot waarheid en moordwapen viert hoogtij en de critici krijgen de wind in de rug door wat ze zien gebeuren. We lijken onderdeel te zijn geworden van een wereld waarin de levende dood als het hoogst haalbare geaccepteerd wordt. Pluk de dag en na ons de zondvloed. Het zal mijn tijd wel duren. Beter dit dan niets. Liever onvrij en voldoende eten, dan honger met een ideaal.

4.

Is dat niet een vergelijkbare situatie als in de tijd waarin de evangeliën werden geschreven? Toen er vier verhalen rond de vermoorde Jezus Messias werden geschreven? Jeruzalem, stad en heiligdom, in puin, niets meer over dan doodse stilte en stomgeslagen hoop. Geen ideaal, geen droom en geen visioen vond nog fundament en geen mens wist nog welke kant het op moest. In die desolate toestand roepen de evangelisten ieder op eigen wijze op om verder te kijken, op te staan uit de verwarring, zoals in dat ouder verhaal verteld wordt over een volk dat ooit opstond uit benauwdheid en angstland en wegtrok naar beloofd land van licht en leven. Zo wijzen de evangelisten ook een weg vanuit de doodsheid van het Romeinse regime, naar een nieuw land vollevenskracht.

Maar het boegbeeld van die verhalen, Jezus, die is dood. Die is vermoord. Niet omdat God dat wilde, niet omdat het joodse volk hem aan het kruis nagelde (zoals we eeuwenlang moesten geloven) maar wel omdat hij door de Romeinse bezetter als oproerkraai en staatsgevaarlijk uit de weg is geruimd. Staatsgevaarlijk? Ja, hij richtte de ogen van mensen op een ander land dan het land waarin mensen moesten leven. Hij was in staat om de doodsheid, de boosheid, het cynisme, te overzien en perspectieven van waarlijk leven te verbeelden. Hij keek over de dood heen het leven recht in de ogen en nodigde iedereen uit met hem mee te kijken: zie ik stel jou voor ogen, een leven als een dode, vertrapte, onderdrukte, of het leven als een nieuw begin, als een toekomst met en voor allen. Dat verontrustte het heersende gezag en zij kozen de bekende weg, zoals altijd, de weg van het geweld en de dood.

5.

We leven in een ingewikkelde tijd en we worden geconfronteerd met een ingewikkeld verhaal, dat tegelijk voor ons een verhaal van hoop en toekomst is. Een verhaal dat lijkt te zeggen: hoe ingewikkeld het ook is, er is altijd een keuzemoment. Er is altijd een moment waarop je kunt zeggen: Nu is het genoeg met dat oude. Nu genoeg leugentjes. Voldoende selectief geheugenverlies. Nu genoeg doctrine. Nu genoeg van het bekende dansen om het behoud van de macht. Er is altijd een moment waarop je beslist te gaan op bekende paden, soms tot de dood aan toe, of om dat niet te doen en daarmee een streep te trekken door wat je gewend bent te doen, door het gangbare, door het bekende, door het zich steeds weer herhalende – vaak dodelijke - patroon.

Blijf ik bij het graf zoeken naar wat tot leven strekt? Of kies ik – met de herinnering aan het graf – voor een weg ten leven? Jezus, kiest het leven. Dat lijkt in tegenstelling tot wat het verhaal allemaal vertelt. Maar hij kiest het leven, met als uiterste consequentie dat hij moet sterven. Wie over de muren van het bestaande heen kijkt is nu eenmaal een gevaar voor wat gevestigd is en een bedreiging voor wie de touwtjes in handen heeft. Wie over de muur kijkt ziet dat wat realiteit is voorbij zal gaan en dat er meer opties zijn dan het gangbare.

Ook in ingewikkelde tijden vasthouden aan de verhalen van Pasen is geloven dat het laatste woord niet is aan de doodlopende weg van geld en wapengeweld, van status quo en 'zo is het altijd gegaan'. Wij mogen vertrouwen dat er een andere optie is, een andere keuze mogelijk is. Namelijk die voor het leven dat ruimte biedt aan iedereen. Een beloofd land van melk en honing is de bijbelse metafoor voor dat toekomstland. Jezus noemde deze toekomst 'het koninkrijk Gods' dat er al is en tegelijk nog gerealiseerd moet worden. Dat is onze opdracht voor het leven in navolging van hem. Door op die weg te gaan zullen wij leven en zullen we elke ochtend wakker worden als van het eerste licht en groepen worden: Sta op! Nieuw begin van leven, bevrijdt uit chaos en leegte.

Zeg Amen, zo moge het zijn – zalig gelukkig paasfeest.